

Referat fra møte på Lygnasæter 4. juli 2017

Gran sauebeitelag /Kjetil Ulset

Hardest rammet av ulveangrepet 12 beitebrukere berørt, dette inkludert Totningene, 15 ulveangrep. 183 dyr tatt dokumentert av ulv. Hvor kjenner vi skoen trøkker og hvordan få hjelp fra organisasjonene sentralt nå og framtida. Stort paradoks at det er spora ulv i dette området 3 mai, SNO tok kontakt med FM, men ingen ting skjedde. Ble spurt fylkesmannen hvorfor det ikke ble satt i gang felling 3. mai, jo fordi ingen spurte om felling da. For oss som beitelag er det meningsløst at det ikke er automatikk i at det ble satt i gang fellingstillatelse 3 mai, da kunne vi kanskje vært foruten dette. Det var sporsnø 3 mai. Vanskelig å felle ulv i denna tette skauen på sommeren. Kommunens beste jegere er på plass. Jegerne er stadig litt og litt nærmere, nærmere ulven nå enn for 1 mnd. siden, men hjelperlite når ulven ikke blir skutt. Har ikke vært vanskelig å få fellingstillatelse, men unødvendig at den er så kort og at den i utgangspunktet var for 1 dyr. Dette i prioritert beiteområde, tok kontakt med FM og tok opp dette. Fikk til svar at det var døgnbemanna tlf hos FM. Dette betyr at dersom man ser to ulver samtidig må man kjøre til bygda for å ringe og be om tillatelse til å felle ulv nr. 2. Når det påviselig er ulv i et beiteområde må det ikke ventes på beitedyra og at det oppstår skade. Det er 6500 sau i dette området, skadepotensialet er der og i løpet av kort tid bare dyra kommer ut på beite. Noe som har forvoldt oss problemer er at vi ikke har erfaring med ulv som slår seg til, det har denne/disse ulvene gjort. Tatt altfor lang tid å få inn hunder som kan brukes i forbindelse med felling. Nå har man fått på plass flaggline, denne hadde de i 1 døgn før de måtte ha den tilbake til Gudbrandsdalen. Viktig å få politikerne på banen å få de til å uttale hva som er rådende i områdene. Må ha tilgang til det siste av hjelpemidler, dette være hunder eller flaggliner m.m.

De interkommunale fellingslaga hadde i utgangspunktet 23 medlemmer, burde være 50 i beredskap. Er ingen ting i Norge som heter profesjonelle jegere. Jegerne har vanlige jobber på dagtid og skal bedrive skadefelling på natta. Har fungert bra at de har kunnet kalle inn forsterkninger fra andre kommunale lag når de har hatt behov for det ved store fellingsaksjoner.

Hvor og til hvem ringer menigmann på gata når de observerer ulv?

Definisjon av ulvesoner, er tydelig, men politikerne må tydeliggjøre hva prioritert beiteområder er. Dere må hjelpe oss til å få Helgesen til Gran i tale med beitebrukeren. Enten er han redd for å møte beitebrukerne eller så mener han skadene er for små.

Wenche Rustad Wangen Toten beitelag

Vi på Toten har sluppet billig unna i forhold til Gran. Fremdeles 4500 dyr som holdes igjen på innmark. Fra dag 1 har det vært vanskelig å koordinere info mellom organisasjoner. Blir bedt om å holde igjen dyra hjemme, men visste ikke hva man skulle få betalt for dette. Har bare fått ett skriftlig brev om kompensasjon. Dette fører til mye usikkerhet. Vi ønsker at kommune og fylkesmann skal utarbeide noe skriftlig slik at vi vet hva vi har å forholde seg til.

Vanskelig å holde dyr innafor gjerder. Snyltere utmattelse av folk, dårlig tilvekst m.m. Vanskelig å koordinere.

6 uker siden første angrep og vi er fremdeles på samme sted, ingen felling. Holdes mange møter men hverken brev eller møter fører noe sted. Kommunalt fellingslag ikke godt nok i vår kommune. I våre områder kjører vi ekstraordinært tilsyn etter pålegg fra Mattilsynet, FM gir kompensasjon. Få klarere linjer til hva vi forholder oss til, da beitebrukerne sitter igjen med tapa og belastningen.

Hurdal beitelag v/ Roger Skjølås

Mista til 1 eier, dette var det første av angrepa. Holdt igjen 700 dyr. 25 juni gav FM beskjed om at de kunne sleppe. Har vært flere observasjoner av ulv i Hurdal den siste tiden, siste gang ved Flaan i dag 4. juli. også flere observasjoner i mai i Hurdal. Klokkerengen var ute og spora.

Har vært i kontakt med flere som vurderer å slutte med sau pga de siste \ukers ulveangrep. Har fått brev fra FM, som gav beskjed om at beitelaget skulle oppsumere hva som er holdt hjemme av dyr, dette fikk vi 10 juni.

Organisasjonene sentralt v/Finn Erlend Ødegård

Vi har samarbeidet mye om rovdyr. Sendte brev om uttak av rovvilt før beitesesong, uttak av jerv, bjørn som ligger i hi, uttak av streifulv som vandrer ut i beiteområder.

Da beitesesongen starta så vi sentralt at tapene her begynte, vi vet at dette er et område som ikke har opplevd tap over tid. Skrev brev 8 juni og ba om hastemøte, inviterte begge ministerne til Hadeland i dette brevet.

Vi får beskjed om at situasjonen må løses lokalt. Må klargjøre SMS hos fylkesmannen fra Mattilsynet, vedtak om beitenekt skal ikke foregå slik. Brudd på prosedyren. Mattilsynet skal ta kontakt med Landbruks- og matdepartementet som videre skal ta kontakt med Klima- og miljødepartementet før det fattes vedtak om beitenekt.

Organisasjonene sentralt hadde møte med begge ministerne fredag 23. juni. I møtet la Dale seg flat i forhold til handlingene til Mattilsynet, han lovet en gjennomgang på dette for fremtida.

Plotthund, nå har de mulighet til å skaffe seg erfaring med felling med plotthund i Norge. Dette vil følge opp SNO og vil sørge for at SNO skal ha plotthund i framtida. Fikk også spm fra Helgesen i møtet 23. juni om organisasjonene sentralt ønsket bruk av plotthund, dette bekreftet vi. Må ikke være slik at våre organisasjoner sentral må snakke med Miljødirektoratet for at kommunale skadefellingslag skal få bistand av SNO i fellingsforsøk.

Klargjøre regelverket rundt tilskuddssatser, hvordan skal dette sorteres under erstatningsforskriften. Beitebrukere som har dyr som har blitt sluppet, har de samme rett til erstatning som de har holdt dyra hjemme. Vi oppfatter at dette ikke er tydelig nok.

Vi må ha fokus på å løse den akuttsituasjonen, men hvordan ordner vi oss fremover. Hvordan lære av de som har erfaringer.

John Petter Løvstad

Begrunnelse for hvorfor ikke plotthund har blitt brukt tidligere jo, det er fordi de stresser rovviltet. Vi vil ha dialog med dere for å spisse brevet vi skal sende ministerne.

Jens Christian Lied, Norsk landbruksrådgivning Innlandet

Vi kan fortelle dere hva vi kan bidra med i krisesituasjoner, alle typer krisesituasjoner. Hvor kan bonden henvende seg.

Hva er en krisesituasjon, når situasjonen blir for belastende klarer man ikke holde hverdagen i gang. Bak et hvert avisoppslag om dyretragedier finnes en menneskelig tragedie. Tap av dyr er en stor belastning for bonden. Lurt å opprette en mediekontakt for beitebrukerne, en annen ting som er viktig, kutt ut sosiale medier, ring heller til naboen din eller bonden og snakk med hverandre der.

Når er det krise, vanskeligheter, blir krise når en ikke lenger er i stand til å finne en utvei. Vi har profesjonelle folk som er vant til å håndtere menneskelige kriser. Dere trenger ikke være medlemmer for å kontakte oss for å få hjelp! Selv om dere har henvendt dere til landbrukshelsetjenesten er det ingen forpliktelse til å melde seg inn.

Har en informasjonsfolder, som blir sendt ut i ettertid.

Ikke drøy med å ta kontakt med oss og be om hjelp når det butter i mot. Det er ingen skam å be om hjelp.

Å bry seg om må ikke forveksles med å bry seg med.

Vi har HMS-rådgivere på landsplan. Ingen blir avvist i døra hos oss i en slik situasjon som er her i området nå. Ta kontakt på www.nlr.no, vi har også egen HMS side. <https://hms.nlr.no/>

En bedriftshelsetjeneste er ikke noen «blålystjeneste», dere kan ringe legevakt 116 117, mental helse 116 123.

SPM og kommentarer til innlegget fra Norsk landbruksrådgivning Innlandet

Marius Andresen

Mesteparten av sykefravære i Norge skyldes mistrivelser på arbeidsplassen. Mobbing er erting over tid, noe som kan utarte seg til ren trakassering. Viktig å bygge sosiale nettverk og møte hverandre, gå på besøk naboen og spør hvordan det står til, trenger ikke nødvendigvis koble alt til fag. Snakk med hverandre om hvordan det står til med hverandre.

Kjetil Melvold

Hva gjør jeg som beitelagsleder når jeg får telefoner om at dyr som ikke har mat på beite osv? Jeg tar meg tid til å snakke med folk.

- Du gjør en god jobb ved snakke med folk, men fortell også om muligheten til å snakke profesjonelle helsefolk, for å få sortert tankene dine på rett spor.

John Petter

Vi har lang erfaring med dugnadsinnsats i landbruket, dytt det videre og aktiver organisasjonene på fylke, men også sentralt.

Per Fosheim

Man blir slitt mellom mange myndigheter som sier forskjellige ting. Til tider kan man føle seg som «Krigsfange».

John Petter

Vi hører stadig oftere at beitebrukere sier at tidligere var beitesesongen årets store hendelse, men nå er dette noe beitebrukerne gruer seg til.

Pål Skoe Kjørstad erfaring fra Gudbrandsdalen

Hvis beitebrukerne blir borte, så er det ingen som søker om skadefelling om man oppdager spor. Første ulv felt i Ringebu i år var utvandret fra et norsk revir.

Utgangspunktet er den tosidige målsettinga, dette blir ofte glemt. Viser til rovvilt forliket.

- Kommuner ha kompetanse på rovvilt
- Ikke være rovvilt som utgjør skadepotensiale i prioriterte beiteområder, fin setning, men den blir ikke effektivt.

I Oppland har de laget rovvilt dagbok om alt som rapporteres til Pål om. Her kan alle følge med. Vi har mye radiobjeller i Oppland. Håper at dere nå har brukt radiobjellene også her i området aktivt, og skru ned intervallene og følg med.

Vist statistikk over de store angrepa i Oppland siden 2009.

Eks på synsobservasjoner- medlem av kommunalt fellingslag i Ringebu så ulv, men denne observasjonen var ikke pålitelig nok til at observasjonen ble meldt som dokumentert. Vedkommende er med på kommunalt skadefellingslag og da er han kompetent til å avgjøre om dyret han ser og sikter på er en ulv. Dette henger ikke på greip.

Ulv skutt i Fron i 2016

Ulven gikk kjente viltveger og ble felt.

Alle beitebrukere ble med og førte ulven mot postene og de ble skutt. Må være organisert mannskap av jegere og beitebrukere

Synes ikke LMD tar nok ansvar i rovviltpolitikken. Viktig å skaffe oss venner i rovviltnemnda. Viktig med god kontakt med fellingslaga.

Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor er sentral aktør for oss, se organisasjonskart. Operativ stav Beitelagsmedlem, skadefellingsleder og landbrukskontoret.

Dere har nok noe å gå på med samarbeid mellom fellingslaga deres. Jegerne blir ikke bedre om de ikke treffes og samarbeider.

Lykke til og gi ikke opp!

Hva skjedde i Rendalen i 2016 v/Per Fosshim prosjektleder FKT prosjektet

Rendøla sendte regning til Helgesen på 1,3 mill, denne er ikke betalt fult ut, har ubetalt regning på 890 000kr.

Hvordan kan vi forebygge at dette ikke skjer igjen her hos dere?

Slept 2500 sau .

10 juli melding om hund , 3 lam tatt,

Mattilsynet varslet tidlignsanking etter 75 døde dyr. de tilbød 7 kr per dyr per dag ut beitesesongen. Organisasjonene ble trukket inn. Det ble påpekt at kommunene er ansvarlig for skadefellingslaget, beitebrukere ble inkludert i skadefellingslaget.

Mattilsynet trakk sankepåbudet. 10. aug 90 døde. 18 aug 1 ulv skutt, samtidig observert ulv nr 2.

Frivillig sanking når tapa fortsatte.

Dokumentert 176 dyr 1. sept. "

2 ulver ble skutt i november.

Erfaringsmessig blir det funnet 25% av det som er tapt til ulv.

Mattilsynet sa 7 kr, fylkesmannen gav 6 kr per dyr per dag i tilskudd i Rendalen.

Erstatning

Følgkostnader §13 b, erstatning for tidsforbruk. Dette gjelder de som har skader. Det som blir glemt er det ekstraordinære tilsynet som blir gjort av beitelaget sammen ikke blir dekt opp av erstatningsforskriften.

Brukte 4000 ekstra tilsynstimer. Hadde da brukt samme sats som ved Smil tiltak, da var det annen smiltiltak. Kjørt 11500km med bil, dette blir totalt 1,3 mill kr.

For de som hadde skader fikk de innvilget 420 000kr i dag er det et udekket krav på 890 000kr.

Dagsats på neote for 1500 sau 14 dager = 21 000kr.

Alt handler om samarbeid i beitesongen, men når det kommer til timer lagt ned ved rovviltangrep spiller plutselig ikke samarbeidet noen rolle lenger for myndighetene.

Bør det kreves størst mulig dekning av ekstrakost mens skaden pågår.

Beitelaga bør koble seg tettere mot faglaga.

Organisasjonene på fylkesnivå bør klargjøre løpet mot fylkesmannen i god tid før individuelle søknader leveres?

Er det uenighet mellom fylkeslag og fylkesmannen kan vi ta dette opp i sentral organisasjoner som tar det opp mot politisk ledelse.

Diskusjon, hva må gjøres lokalt og sentralt for å komme videre og sikre beitebruken

Marius Andresen

Vi diskuterer og går i møter og er medlemmer i org, vi snakker forebyggende tiltak, samt raskere sauer i følge MDG. Nå må vi løfte frem de midlene som fungerer det er det bare felling som gjør.

Myndighetene prater seg bort mens ulven yngler. Vi må samles om et krav.

Kristina Hegge- rovviltansvarlig Oppland Bondelag

Etter den siste mnd, må vi løfte dette fra en kommunal «frivillig» greie til regionalt stort samarbeid, samarbeide med Hedmark, Oppland og Akershus. Hedmark er bedre på dette enn oss. Skal det være

et regionalt fellingslag SNO eller hva det nå enn er men få det bli mer profesjonelt, dette er en nasjonal krisetilstand.

Fylkesmannen bør ha en automatikk når det observeres ulv i beiteprioriterte områder på etterjulsvinteren.

Miljødirektoratet driver med aktivmotarbeiding mot bruk av plotthund, dette ser vi i Ringeby, der får vi ikke bruke det, mail fra Miljødirektoratet.

Erling Amlie- Eina bondelag

Det er fortvilelse oppgitthet og sinne blant dem som har stelt med dyra sine og finner dem døde/skadde og halvdøde. Dette er brutalt. Dette dreier seg om livskvaliteten til oss som er husdyrbrukere og etter hvert også de andre som bor i området. Beitene er ødelagte, det fine graset er nå langt. Sesongen er ødelagt. Beredskapsplanene er mangelfulle. Roser landbrukskontoret på Gran og Kjetil Ulset. Dette er et spill for galleriet fra politikerne Dale og Erna, ja de viste medlidenhet. De sa de skulle gjøre sitt for å få ut ulven. De har ikke lagt to pinner i kors for å ta ut ulvene.

Folk som er ute på skadefelling og gjør sitt beste natt etter natt, får 1600kr døgnet for dette, denne satsen må økes. Det er eljegere som er på ulvejakt, de må følge boka til punkt å plikte ellers risikerer de å ikke få jakte elg til høsten og senere år.

Sven Arne Li- Oppland bonde og småbrukarlag

1. Forvaltningas ansvar i forhold til skadeuttak. De lokale skal ta ut skadedyra, mens de sentralt samler møkk. Felling er en del av forvaltninga av rovvilt, dette må tydeliggjøres.
2. Er skuffa over den mangelfulle politiske støtta vi får fra politikere i Oppland. Hvor mange flere møter, brev og dialoger må utveksles for at det skal skje noe. Vi må trøkke hardere til.
3. Vi må ha en prinsipiell inngang i forhold til det å ta dyr ut av prioriterte beiteområder. Dette kan bli standarden neste gang. Vi andre som står utenfor og ikke er midt i krisa må mene noe prinsipielt om det å ta beitedyr ut av beiteprioriterte områder under skade. Vi lager ulvesone også i prioriterte beiteområder ved å gjøre dette.

Svar John Petter,

M. Furuberg sa, det å måtte innføre beitenekt i prioriterte beiteområder er det ultimate beviset på at rovviltforvaltninga ikke fungerer.

Arnfinn Beito Oppland SG

Vil utfordre de lokale laga til å si noe om hva som har fungert og ikke fungert på toten/hadeland. Dette er viktig å få greie på. Vi kan ikke bruke tid til å krangle på om skadefellingslederen skal sitte i Hurdal eller på Gran. Per har vært inne på dette med erstatning. Dere må samle inn info og sende inn dette til fylkesmannen mens skaden fremdeles er der. Ikke ta det til høsten for da havner dere i samme situasjon som i Rendalen.

FM har sagt det ikke skal stå på penger, men vi vet alle at da strammes det inn andre steder.

Til sentrale org. Mattilsynet og brudd på lovverk eller ikke, anmodning om å ikke slippe sau, Fylkesmannen sier de kan kutte i erstatning til høsten. Dette er ord, men ingen ting står på papirert. Det må på plass profesjonelle jaktlag, som har skadefelling som yrke.

Vi på fylkesplan føler jeg arbeider godt i sammen, enig i at politikerne svarer med svada, men ingen ting skjer. Helgesen, hva skal vi gjøre for å få ut han? Helgesen bør komme hit å hilse på de som har de største påkjenningene. Summasumarum, finner vi en styringsmal som vi kan stå i sammen om har vi en mulighet å vinne denne kampen. Vi må ikke krangle med hverandre, men stå sammen.

John Petter: Tror veien til Helgesen er via Dale.

Kjetil Melvold

Vi må stå på beiteretten vår, kan ikke la dette fly fra oss. Rovdyrmøte med sosialt tilsnitt i Hurdal sist uke, mange sliter med dette å ha dyra på hjemme beite og snylterproblematikk, mangel på fôr. Prøve å få med oss folk flest, prøve å anskueliggjøre hvor mye denne ulven har kosta oss.

Kjetil Ulset

Hvordan skal vi bevare beiteretten fremover. Det er noen paradokser ute og går. Vi vet hvor mange ulver det er i ulvesonen, men vi må jobbe for å få politikere og medier til å forstå hvor mange ulver det er utenfor ulvesonen. Få politikerne til å fastslå denne soneforvaltningen enda tydeligere.

Da vi fikk Solberg og Dale hit, snakka de om Norsk og Svensk ulv. Vi må få politikere til å forstå at vi ikke har noen norsk ulvestammen i bestefall har vi en skandinavisk. Populasjonen må ikke få bli så stor inni ulvesonen at ulva vandrer ut av sonen. Da handler det ikke om norsk eller svenskfødt, helt uvesentlig det er samme bestand. Vi må ikke glemme å peke på forvaltningen av ulv innenfor ulvesonen. Vi må bli flinkere til å bruke mediene proaktivt. Bildet mange danner seg er at vi slepper dyra om våren og henter dem om høsten. Bruke medier til hjelp for å vise at vi tar vare på dyra våre i beitesesongen.

Stein Bentstuen Eidsvoll Sau og Geit

Vi har hatt kontinuerlige ulveangrep i Eidsvoll øst de siste 3 åra. I 2016 var de største tapa. Tapa er mellom 30-50%. Hvordan skal vi håndtere pressen. Største tapet hadde vi i 2016 i Eidsvoll. Vi trenger hjelp fra faglaga til å sette dagsorden i debatten som foregår i pressen. Har vært innslag i Østlandssendingen nå i kveld. Nå frem til pressen og forklare hva de årlige tapa betyr. Det er påkjenning å stå oppi dette. Pressen er også på oss. Tøft nok å takle pressen om du ikke skal bli hengt ut der i tillegg. Skaff dere en pressekontakt, faglaga på banen for å sette dagsorden i det offentlige rom.

Per Idar Vingebacken- østre toten Bonde og Småbrukarlag

Hvordan har beredskapen fungert. Var på kommunen i østre toten tidlig, men ble avvist, og vist til at beredskapsplanen fungerte. Per Fossheim kom inn i et dialog møte der. Vi mener vårt skadefellingslag i bygda ikke virker, kommunen mener det fungerer, jaktlederen må være egna til å gå ut av bilen. Er det nok med 18 medlemmer av skadefellingslaget, har nå 20 stk. Dette er de stolte av.

Ordføreren stiller spm om hva de kan gjøre. Ordfører lovet å gå ut i media og snakke om beiterett psykologisk press osv. beitelaget skulle fremme kandidater til skadefelling, bør ikke være slik, kommunen bør heller gå ut offentlig og få inn motiverte kandidater. Kommunen gå ut med kriteriene i den forbindelse, for å komme med på skadefellingslaget.

Første bud er å få tatt ut ulven. Statsministeren sagt at det skal ikke stå på ressursene. Hvor er plotthunda nå? SNO, hvorfor kan ikke de gå inn? Eller er alt bare politisk motvilje.

John Petter Løvstad - ordstyrer

En av hovedkrava er at det er statens ansvar å ta ut skadegjørere dette er formidla

Økonomii, viktig å sende inn dette nå.

Lite kunnskap om beiteverdiene vi har i disse valgkampstider.

Marius Andresen

Hva mediene hører fra oss og hva de skriver og sender er to vidt forskjellige ting. Det er prinsipielt betenkelig å sende beitedyr ut av beiteprioriterte områder. Dette blir feil.

Hadeland sau og geit

Hatt en koordinerende rolle mot Oppland sau og geit. Snakket flere ganger om dagen noen dager. Hadeland 2 beitelag. 5500 dyr sleppes her totalt. FM i oppland har en enestående tjeneste med SMS varsling, men dette har vært dårligere i år. Har interkommunalt fellingslag, 2 kadaverunder i denne regionen. Det tar tid før folk våkner. Opplever torsdag 31, mai, feil folk får tak i info før de rette får det.

Skadegjørere må tas ut.

Edard Løken –Vvestre Toten Bondelag

I vårt område har vi ikke fått tapa enda selv, men vi kan være med og avlaste dere beitelag og lokallag i organisasjonene som er berørt og midt oppi det i forhold til media, og besøke folk og vise solidaritet og støtte i en vanskelig tid.

John Petter

Vi sender referat fra møtet

Vi vil ha kommunikasjon med beitelaga.

Vi har sett mange positive presseoppslag fra området tross den tragedien som har pågått her. Husk dette var en varslet katastrofe fra oss sentralt, men ingen lytta til oss.